

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
seneliği, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: V

Ankara, Mart 7 1929

Sayı: 119

Resim[*] ile Renk

Yazan: P. GSELL

Nakleden: VAHİT

Rodin daima pek çok resmetmiştir. Bu resim, yani *Dessin*'lerini kâh demir kalem ve kâh kurşun kalemle yapardı. Eski-den kalemle bir şeklin muhitini çizer, ve sonra da ona fırça ile siyah ve beyaz renkler katardı. Böylece vücuda gelen levhalar alçak kabartma menhutatin kop-yalarına ve yahut mücessem heykellerden müteşekkil gruplara benzerdi. Bunlar sırf bir heykel-traşın görüşlerinden ibaret idi.

Sonraları ise kurşun kalemle çıplak şekiller resmetmiş ve bunların üzerine et renginde boyalar yapmıştır. Bu resimler evvelkilerden daha ziyade bir serbestliği haizdirler. Bunlarda evza daha az kat'i, daha çok kaçıcı ve gayri sabittir. Bunlar daha doğrusu nâkiş hayallerdirler. Hatlar bazan garip bir tehalükle çizilmiştir. Bazan da bütün bir bedenin hiç tereddüt edilmeyerek çizilivermiş olan bir tek hat dahiline alındığı da vakidir. Pek geçici bir intibai kaçırmak ve kaybetmekten korkmuş olan bir artistin sabırsızlığı farkolunuyor.

Bu taslaklardan bir çoğuna *Rodin*'in bizzat gözü önünde bakmakta olduğum için ona halkın alelade rağbet ettiği o inceden inceye işlenmiş *dessin*, yani resimlerden bunların ne kadar farklı olduklarını söyledim. Cevaben dedi ki:

— Hakikaten cahillerin en ziyade hoşuna giden şey, resmin her türlü mana ve ifadeden mahrum olan inceden inceye

yapılışı ve etvar ve evzam da sahte olan necabetidir. Avamdan olan bir adam, lüzumsuz teferruattan sarfinazar eden ve yalnız umumî hey'etin hakikatına ehem-

miyet veren cür'etli bir hulâsa ve icmalden hiç bir şey anlamaz. Tiyatroya yakışan tavurları istihfaf edip ancak hayatın tamamıyla basit olan ve daha ziyade

Mikel Ancelo' nun bir resmi

[*] Burada *ressim* tabiri fransızca *dessin* kelimesinin mukabilidir.

müheyyiç bulunan evzama alâ-kadar olacak samimî tedkiklerden bir şey anlamaz.

Dessin dedikleri resim hakkında öyle hatalar vardır ki tashihi güçtür.

Zannolunur ki *resim* (dessin) haddi zatinde güzel olabilir. Halbuki o ancak tercümanı olduğu hakikatlar ve hislerle güzeldir. Her türlü manadan âri şekilleri üzenerek çizen ve şahıslarını da mütefahirane bir vaziyette yerleştiren artistler takdir ediliyor. Tabiatla hiç görülmeyen ve İtalyalı modellerin vaziyet aldıkları zaman takındıkları calî ve kırıtkan tavurları hatırlattıkları için sanatkârene olduklarına hükmedilen vaz ve duruşlar beğeniliyor. Bunlar ise hakikatta ancak alıkları hayrete düşürecek hokkabazlıklardır.

Edebiyatta üslup ne ise sanatta da resim (dessin) o dur. Nazarı dikkati celp için tekel-lüflü ve gayritabî bir tarz alan üslup fenadır. Eyi üslup ancak kendini unutturup da kariin bütün dikkatini tersim olunan mevzuun ve tasvir edilen heyecanın üzerinde toplayandır.

Resim ile tefahur eden artist ve bütün sitayişleri kendi üslubuna celbetmeğe çalışan muharrir, tıpkı uniformaları altında gururlanan ve fakat muharebeye gitmekten imtina eden askerlere, yahut kendi sabanlarının demirini toprağa daldıracak yerde onu mütemadiyen cilatlamakla vakit geçiren ekincilere benzerler.

Gerçekten güzel olan resim ve üslup ise ifade ettikleri manaya son derecede alâka gösterildiği için medhü sena edilmeleri insanın hatırına bile gelmeyenlerdir.

Kezalik renk için de böyledir. Hakikatihalde ne güzel üslup, ne güzel resim, ne de güzel renk vardır: yalnız bir güzellik vardır ki o da zahire çıkan hakikatin güzelliğidir. Hele edebî ve ya bedî bir eserde bir hakikat, derin bir fikir, kudretli bir tesir her ne zaman tebarüz ederse tamamiyle aşikârdır ki o eserin üslup ve ya renk ve yahut resmi mükemmeldir; fakat

bu meziyeti de bunlar ancak hakikatin inikâsı tarikiyle iktisap ederler.

Rafael'in resmi takdire mazhar olmaktadır ve bu da haklıdır ve musiptir: lâkin o resmi haddi zatinde, yani resim olduğundan ve az çok maharetle tevazün ettirilmiş hatlardan dolayı takdir etmeli değil, ifade ettiği manadan dolayı onu sevmelidir: onun bütün meziyetini teşkil eden şey Rafaelin gözleriyle görmüş ve onun elleriyle ifade etmiş olan ruhun lâtif huzur ve rahatıdır, onun kalbinden sanki bütün tabiat üzerine dökülür gibi olan aşk ve mahabbettir. Böyle bir rikkate malik olmayup da üstadın hatlarındaki ahenk ve tevazünü, eşhasındaki etvar ve evzai iktibasa çalışmış olanlar ancak pek yavan taklitler vücade getirmişlerdir.

Michelangelo'nun resminde takdiri lâzım olan şey nesimalardır, ne de alimane hatlar ve bedeni terkip eden kısımlardır: ancak bu muazzam dâhinin adeta gayızlı olan kudretidir. Onun ruhuna malik olmaksızın nakşta onun ivicacı tavurlarını ve gergin adalelerini taklit etmiş olanlar gülünç bir mertebeye düşmüşlerdir.

Tiziano'nun renklerinde takdire şayan olan şey az çok lâtif olan ahenk değil, o renklerin temsil ettikleri manadır: onlar ancak muhteşem ve mütehakim bir kudret fikrini verdikleri içindir ki gerçekten bir letafeti haizdirler.

Veronese'nin elvanındaki hekikî güzellik dahi gümüş gibi parlayışındaki naziklik cihetiyle eski *patrisien*'lere ait şehrayinlerin zarif samimiyyetini göz önünde tecessüm ettirmekte olmasından ileri geliyor.

Rubens'in renkleri haddizatında hiçtirler: onların şa'saası eger hayatın, saadetin, bir de kuvvetli bir bünyedeki cismanî zevkiyyatın tesir ve intibamı hasıl etmese idi pek vahî olurdu.

Cazibesini münhasıran hatların ve ya renklerin tevazününe medyun olan ve yalnız gözlere

hitap eden belki de hiç bir sanaat eseri yoktur. Meselâ, XII ci ve XIII cü asırlara ait renkli camlar eğer derin mavi renklerinin kadifeliği ile, pek tatlı menekşe ve pek sıcak kırmızılarının okşayışı ile enzari cezp ediyor iseler, bu da o devirdeki zâhit ve müta-addit sanatkârların tahayyül etmiş oldukları sema dahilinde nail olacaklarını ümit ettikleri manevî saadeti bu renkler izhar ve ifade etmekte oldukları içindir. Firuze renginde karanfil çiçeklerinin münteşir bulunduğu bazı İran âvanîsi perestişe lâyık harikalar ise, bu da garip bir tesir neticesi olarak onların renk dereceleri insanın ruhunu bilinmez ne gibi bir sihrî hayal vadisine daldırdığı içindir.

Demek oluyor ki her resimde ve her elvan heyetinde bir mana mündemiçtir, ve bu mana olmadıkça da onlarda hiç bir güzellik bulunmasına imkân yoktur.»

— Fakat, korkmaz mısınız ki sanatta *métier* dedikleri 'hîrfet' in istihkârı...

— Size kim istihkardan bahsediyor? Şüphesiz hîrfet ancak bir vasıtaadır. Lâkin onu ihmal eden artist dahi hissin, fikrin tefsir ve teşrihinden ibaret olan maksat ve gayesine hiç bir vakit vasil olmaz. O artist tıpkı hayvanına yem vermeği unutan bir suvari vaziyetinde bulunur.

Pek aşikârdır ki eğer resim kusurlu, renk dahi yanlış ve hatalı olursa en kuvvetli teessür ve heyecanın ifadesi kabil olmaz. Teşrih ilmine ait hatalar mevcut olup ta artist rikkatli olmak isterse gülünç olur. Genç artistlerden bir çoğu bugün idbare oğramaktadırlar. Ciddî bir tahsil görmedikleri için beceriksizlikleri her anda kendini gösteriyor. Onların niyet ve maksatları eyidir, lâkin çok kısa bir kol, eğri bir bacak, hatalı bir manzara temaşâgerleri müteneffir eder. Filvaki ânî hiç bir ilham yoktur ki şekil ve tenasüpleri gözlere öğretmek ve eli her nevi hissiyata uyar ve yatar bir hâle getirmek için lâzım ve zarurî olan uzun mesainin yerine kaim olabilsin.

Ben: «hırfet» kendini unutturmalıdır, dediğim zaman, maksadım hiç bir vakit artistin ilimden istigna edebileceğini ifade etmek değildir.

Bilâkis bildiğini ketmü ihfa edecek vechile mükemmel bir *teknik* sahibi olmak lâzımdır.

Kurşun kalemleriyle bir çok tezyinat icra eden marifetliler, yahut fişek ve mehtap nevinden hayret verici renkler vücutte getirenler, ve yahut garip kelimelerle süslü ibareler yazanlar şüphesiz avamın indinde dünyanın en mahir insanlarıdır. Fakat müşkülâtın en büyüğü ve sanaatin de en yüksek derecesi şüphe yoktur ki tabii ve basit bir surette resim yapmak, naksetmek ve yazmaktır.

Meselâ bir tablo görüldünüz, yahut bir sahifa okudunuz: ne *dessin* dedikleri resme, ne renge ne de üsluba dikkat ettiniz, fakat kalbinizin en derin yerine kadar bir heyecan duydunuz. İşte o zaman hiç yanılmayarak deye bilirsiniz ki resim, renk, üslup mükemmel bir *teknik*'i haizdir. »

— Öyle amma, üstat, pek rikkkat verici bazı şaheserlerin *métier*, yani hırfet cihetiyle zaif olmak gibi bir kusuru haiz olması da vaki olmaz mı? Meselâ, demezler mi ki Rafael'in tablolarındaki renkler ekseriya fenadır, *Rembrandt*'in resimleri de münakaşa götürür bir haldedir?

— Bunu söyleyenler haksızdır, inanınız. Eger Rafael'in şaheserleri insanın ruhunu cezbediyorsa bu da onlarda her şeyin, renk ile resmin, bu cazibeye saik olduklarıdır. *Louvre*'daki ufak *Sen Jorj*'a, Vatikan sarayındaki *Parnasse*'a, yahut *South Kensington* müzesinde mahfuz bulunan *Karton*'lara, yani halı resimleri nümunelerine bakınız: bu eserlerdeki ahenk gerçekten lâtiftir. Rafael'in rengi *Rembrandt*'inkinden büsbütün başkadır, ve fakat o renk onun ilhamının tamamen talep ettiği renktir. Açık ve berraktır, müte-nevvi dir. Taravetli, zinetli ve şen elvandan mürekkeptir. Bizzat Rafael'in ebedî gençliğini haizdir.

Hayali görünür; bunun sebebi de şudur ki Rafael'in tetkik ettiği hakikat sırf maddî eşyanın hakikatı değil, hissiyatın sahasıdır, şekil ve renklerin aşk ve mahabbet ziyası altında tahavvül ettikleri bir mıntıkadır.

Şüphesiz son derecede realist olan bir adam bu renklerin gayrisahih olduğuna hükmedebilir; fakat şairler onu doğru buluyorlar. Muhakkak olan bir şey varsa oda şudur ki *Rembrandt*'ın ve ya *Rubens*'in rengi *Rafael*'in resmi ile birleşirse gülünç ve pek menfur olur.

Kezalik *Rembrandt*'ın resmi *Rafael*'inkinden farklıdır, fakat

eyilik cihetiyle ondan aşağı kalmaz.

Rafael'in çizgileri ne kadar tatlı ve saf ise, *Rembrandt*'inkiler de ekseriya o kadar sert ve mütebayındır. *Rembrandt*'ın nazarları esasen elbisenin kırmaları ihtiyar çehrelerin buruşuklukları, avamdan olan kimselerde ellerin nasırları üzerinde tevakkuf eder: zira *Rembrandt* için güzellik ancak cismin zarfındaki adilik ile bir de derunî inşî'ân arasında müşahede olunan tezattır. Şu halde Rafael ile zarafet hususunda rekabete girişmeğe çalışmış olsa idi zahirî çirkinlik ve manevî büyüklükten mürekkep

Rembrandt'ın bir resmi

olan o güzelliği nasıl gösterebilirdi ?

Öyle ise siz de tastik etmelisiniz ki onun resmi mükemmeldir, çünkü fikrinin icabatına tamamiyle tekabül etmektedir.»

— Demek oluyor ki, sizce, aynı artistin hem eyi bir renkşinas, hem de eyi bir *dessinateur*, yani ressam olamayacağını zannetmek hatadır ?

— Elbette, ve hâlâ bu derece itimada mazhar olmuş olan batıl bir fikrin nasıl olup ta teessüs etmiş olduğunu bilemiyorum.

Eğer üstatlar belîğ iseler, eğer bizi cezbediyor iseler, aşikârdır ki bu da kendilerine lâzım olan bütün tebliğ ve ifade vasaitine tamamen malik oldukları içindir.

Bunu size şimdi Rafael ile Rembrandt hakkında ispat ettim. Aynı isnatı bütün büyük artistler hakkında da yapmak mümkündür.

Meselâ, *Delacroix*'yi resim (dessin) yapmağı bilmemekle itham ettiler. Hakikatise bilâkis şudur ki onun resmi kendi renkleriyle harikulade bir surette imtizaç ve itilâf ediyor: rengi gibi, resmi de sert ve gayri muntazam, kızgın ve harareti, mufrit ve müteheyyiçtir; şiddet ve tehevvrü haizdir; rengi gibi bazan o da çılgındır: işte o zaman en güzeldir. Levniyet (*coloris*) ile bir de resim (*dessin*), işte bu ikisinden biri olmadıkça öteki takdir edilemez: zira ikisi bir kül teşkil ederler.

Yarım vukuf erbabını aldatan şey, öylelerinin yalnız bir nevi resim kabul etmeleridir ki o da Rafael'in resmidir; yahut daha doğrusu, takdir ettikleri hatta Rafael'in de değil onun taklitçilerinin, *David*'in, *Ingres*'in resimleridir... Hakikat şudur ki ne kadar artist var ise o kadar da resim ve levniyet vardır.

Bazan derler ki *Albrecht Dürer*'in renkleri sert ve kurudur. Asla! Lâkin kendisi bir Alman'dır; her şeyi umumileştirmek fikrine maliktir: onun terkipleri tıpkı mantıkî inşaat gibi sarıh

ve vazıhtırlar; onun eşhası da esas tipleri gibi metindirler. İşte bu sebeplerden dolayıdır ki onun resmi pek ayân, rengi de pek keyfidir.

Holbein aynı meslektendir: bunun resminde Floransaya mahsus olan zarafet, levniyetinde de Venediğe hassolan cazibe yok; fakat onda renk ile hattın öyle bir kudreti, ciddiyeti, manevî bir manası vardır ki bunun bu derecesine belki de başka hiç bir nâkısta tesadüf olunmaz.

Umumiyetle denilebilir ki bunlar gibi pek ziyade fikir sahibi artistlerde resim bilhassa pek sıkıdır, renk dahi riyazi-yattaki hakikat gibi zahir ve bariz bir şiddeti haizdir.

Bilâkis başka artistlerde, Rafael, Corregio, Andrea del Sarto gibi yürek ve ruhun şairleri olanlarda hatlar daha mülayim, renk dahi daha okşayıcı bir surette yumuşaktır.

Realist namı verilen, yani hassasiyetleri daha zahiri olan başkalarında, ve meselâ *Rubens*, *Velasquez*, *Rembrandt*'ta hatlar hem durgun ve hem şedit aksamı havi olmakla beraber, canlı bir şeklü mahiyeti haizdir, renkler dahi kâh şa'saalariyle gözü kamaştırır, kâh hafif ve donuk safhalar gösterir.

Bu sebepledir ki dâhilerin tebliğ ve ifade vasaiti bizzat kendi ruhları kadar farklıdır ve içlerinden bazılarında resim ile levniyetin diğerlerinkinden daha eyi ve ya daha aşağı olduğunu beyan etmek te hiç bir vakit mümkün değildir.»

— Pek âlâ, üstat; fakat, âdet olduğu üzere artistleri *dessinateurs*, yani ressam, ve *colorist*, yani renkşinas diye tasnif etmekten vazgeçerseniz bunun zavallı sanat münakkitlerini—ki bu tasniften hayli faide görürler—pek ziyade müşkülâta düşüreceğini hiç mülâhaza ettiniz mi?

— Çok şükür, bana öyle geliyor ki şu sözlerinizde bile tasnif meraklıları yeni bir tasnif prensipi bulabileceklerdir.

—Diyorsunuz ki renk ile resim ancak birer vasıta ve asıl tanılması mühim olan şey de artistlerin ruhudur. Şu halde zannımca onların fikir ve zihinlerinin hâline göredir ki nâkışları zümrelere ayırmak icap eder.

— Doğrudur.

— Bilfarz *Abrecht Dürer* ve *Holbein* gibi mantıkçı olanları bir araya toplamak mümkün olur. Kendilerinde hissin galip olduğu artistler ayrı bir sınıfa idhal olunur; biraz evel zikretmiş olduğunuz *Rafael*, *Corregio*, *Andrea del Sarto* bu kabilden olan sanatkârlar meyanında ve birinci safta yer tutarlar. Diğer bir sınıf dahi faal mevcudiyete, carî hayata alâkadar olan üstatlardan teşekkül edebilir, ve *Rubens* ile *Velasquez* ve *Rembrandt*'tan mürekkep olan üç büyük artist bu sınıfın en güzel zümresi olurdu.

Hasılı dördüncü bir grup dahi tabiata ziyadar ve kaçıcı hayalattan ibaret bir mensuç nazariyle bakan *Claude Lorrain* ve *Turner* gibi artistleri câmi olabilir.

— Şüphesiz, aziz dostum. Böyle bir tasnif vakıa mahirâne olmaktan hâli kalmaz ve her halde renkşinasları ressamlardan fark ve temyiz eden tasniften de daha doğru olur. Bununla beraber bizzat sanatın, ve daha doğrusu sanatı bir lisan addeden beşerî ruhların pek te basit olmadığı aşikâr olduğundan şu halde her hangi bir taksim beyhude olmak tehlikesine maruz olabilir. Nitekim *Rembrandt* ekseriya ulvî bir şair, *Rafael* de çok defa metin bir realisttir.

Üstatları anlamaya çalışalım, onları sevelim, dehâleriyle sermest olalım; fakat onlara bir eczanedeki ilâçlar gibi birer yaf-ta yapıştırmaktan da tevakki edelim.

VAHİT